

Γλωσσικές ιδεολογίες – νοοτροπίες – Γλωσσικός καθαρισμός

Παραθέματα από εφημερίδες (1990-1995):

A. Η ΓΛΩΣΣΑ ΕΙΝΑΙ ΜΙΑ, ΕΝΙΑΙΑ, ΜΟΝΑΔΙΚΗ

ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΤΗΣ ΔΙΑΣΤΑΣΗ:

- "την μία και αιώνια ελληνική γλώσσα πρέπει να την βλέπουμε ως αισθητικό κατόρθωμα της ψυχής και του πνεύματος του λαού μας". (Καθ. Εσ. 28.1.95, 12)
- "την αναγκαιότητα επαναφοράς του πολυτονικού συστήματος, απαραίτητου και για την στοιχειώδη επανασύνδεση της σημερινής με τις παλαιότερες μορφές της μακραίωνης ενιαίας ελληνικής γλώσσας". (Καθ. Εσ. 16.6.94, 12)

ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΙΚΗ ΤΗΣ ΔΙΑΣΤΑΣΗ:

- "[της γλώσσας μας] κατακερματισμένης εις πληθύν διαλέκτων, λαλουμένων και γραφομένων, *ὁ π ω ς κ α π ν ί σ ε ι σ τ ο ν κ α θ έ ν α*!". (Καθ. Εσ. 15.1.92, 9)
- "Είχαμε την αρχαία και την καθαρεύουσα, τη δημοτική και την καθωμιλουμένη, τέλος (νομίζαμε) τη μαλλιαρή. Τώρα αποκτήσαμε (και βασιλεύει) τη γλώσσα των γραμμάτων". (Καθ. Εσ. 10.10.92, 9)

B. Η ΓΛΩΣΣΑ ΕΙΝΑΙ ΕΝΑ ΟΛΟΝ ΣΥΜΠΛΗΡΕΣ (ΓΛΩΣΣΑ-ΑΓΛΩΣΣΙΑ)

- "ούτε την πίκρα μπορεί να αποφύγει [κανείς], ούτε το φόβο ότι είναι πολύ κοντά η εποχή των νευμάτων και των χειρονομιών [...]. Και μετά τα νεύματα τι; Ο βρυχηθμός; η τέλεια σιωπή; Να δούμε". (Η Αυγή, Εφ. 20.1.85, 22, τίτλος: "Μετά τη γλώσσα, τα νεύματα.")
- "οι κενοί ήχοι που πληθαίνουν αντικαθιστώντας τον λόγο, τα μουγκρητά που νομίζουν ότι είναι έναρθρα". (Καθ. Εφ. 8.1.95, 4· βλ. επίσης ΚΕΛ. Εφ. 8.1.95, 44, "Παρατηρημένοι και άγλωσσοι")

Γ. ΑΛΛΑΓΗ = ΦΘΟΡΑ

- "Με προβληματίζει το τι θα γίνει με την εθνική ταυτότητα [...] όταν το συστατικό στοιχείο της γλώσσας μας υποστεί μια τέτοια *φ θ ο ρ ά* που θα την καταντήσει τραγελαφικά ξένη κι αγνώριστη, ποιοτικά σε αλλοπρόσαλλη από άποψη λεξιλογική, αυτόνομου ύφους, δομής και φωνητικής συναρμογής, καθώς και ισορροπίας," (Καθ. Εσ. 13.12.94, 18)
- "*Η φ θ ο ρ ά* της γλώσσας [...] είναι σύμπτωμα φθοράς του Έθνους". (Απογευματινή, Εφ. 28.2.94, 48)
- "Η γλώσσα μας, λοιπόν, φτωχαίνει και κακοποιείται, εκβαρβαρώνεται, διαστρεβλώνεται με... σχιζοφρενικό, θα 'λεγες, παραλογισμό! Το λεξιλόγιό της συρρικνώνεται, αφυδατώνεται [...]. 'Τραυλίζουμε τη γλώσσα...' καθώς έγραψε, στα 1789, ο Δημ. Καταρτζής... Η σύνταξη δεινοπαθεί. Ο τονισμός ξεδοντιάζεται. Η γραμματική απλοποιείται και η ορθογραφία υποχωρεί ατάκτως... Ακαταστασία και σύγχυση, κατάντημα και εκφυλισμός, διαπιστώνουν οι πνευματικοί άνθρωποι". (Μεσημβρινή, Εφ. 19.2.90, 16).

ΕΙΣΒΟΛΗ:

- "Η ελληνική γλώσσα έχει μάλλον (προ πολλού) *α λ ω θ ε ί* [...]. διάχυτη γλωσσική διάβρωση που υφιστάμεθα στην τρέχουσα καθημερινή πρακτική". (ΚΕΛ. Εσ. 15.1.95, 46)
- "τα ξενόγλωσσα στοιχεία, τα οποία διαρκώς *ε ι σ χ ω ρ ο ύ ν* 'ειρηνικά' και ποικιλότροπα στη γλώσσα μας [...] Κυριαρχεί παντού η ξενόγλωσση *ε π ι δ ρ ο μ ή*". (Καθ. Εσ. 10.4.92, 9)
- "Ανεπίτρεπτη, όμως, είναι η φθορά που οφείλεται στο ψεύτισμα των λέξεων, η εσκεμμένη κι επισταμένη προσπάθεια για τη *ν ό θ ε υ σ η* και σταδιακά για την υποκατάστασή της". (Πολιτικά Θέματα, Εφ. 28.9.90, 22)

ΜΟΛΥΝΣΗ:

- "Λέξεις και εκφράσεις όχι μόνο γραμματικά και συντακτικά απαράδεκτες, αλλά προπάντων πνευματικά και ψυχικά *μ ο λ υ σ μ α τ ι κ έ ς*, κυκλοφορούν καταγιστικά γύρω μας". (Μεσημβρινή, Εφ. 19.2.90, 17)
- "Νέφος και στην τηλεόραση. Εδώ το νέφος είναι γλωσσικό και αόρατο. [...] Η Ιστορία του *γ λ ω σ σ ι κ ο ύ ν έ φ ο υ ς* τείνει να εξελιχθεί σε ελληνική τραγωδία". (Απογευματινή, Εφ. 25.9.93, 32)
- "ασφυκτιά [ο γράφων] όλο και περισσότερο μέσα στην περιρρέουσα γλωσσική *ρ ύ π α ν σ η* των μέσων μαζικής ενημέρωσης". (ΕΛ. Εφ. 30.13.91, 9)
- "Κι ακόμη, δεχόμαστε λέξεις που είναι τόσο αφόρητα ξένες μέσα στη δική μας, αφού δεν προσφέρονται για καμιά ευφωνική ή κλιτική αφομοίωση. Η *ρ ύ π α ν σ η* δεν άρχισε να προσβάλλει πρώτα το περιβάλλον, αλλά τη γλώσσα μας". (Πολιτικά Θέματα, Εφ. 28.9.90, 20)

ΑΦΑΝΙΣΜΟΣ:

- "Η γλώσσα μας δεν νοθεύεται μονάχα, δεν αλλοιώνεται μόνο. Στην κυριολεξία *α φ α ν ί ζ ε τ α ι* μέρα τη μέρα". (Καθ. Εσ. 13.12.94, 12)
- "Η απειλή που αντιπροσώπευσε - αντιπροσωπεύει - για τη γλώσσα μας η υιοθέτηση ξένων λέξεων, για την οποία δικαιολογημένα ανησυχήσαμε, είναι σχεδόν ασήμαντη μπροστά στο *μ α κ ε λ ε ι ό*, που τώρα παρακολουθούμε". (Μεσημβρινή, 19.2.90, 16).
- "Εδώ και μερικά χρόνια, [...] επιχειρείται η αντικατάσταση του ελληνικού αλφαβήτου από το λατινικό. Αυτό θα σημάνει τον ολοσχερή *α φ α ν ι σ μ ό* της Ελληνικής. 'Εν μιά νυκτί', χιλιάδες ομόηχες λέξεις θα ριχτούν στο νέο γλωσσικό Καιάδα". (Πολιτικά Θέματα, Εφ. 28.9.90, 22)

Δ. Η ΓΛΩΣΣΑ ΕΙΝΑΙ ΠΝΕΥΜΑ – ΓΛΩΣΣΙΚΟΣ ΣΧΕΤΙΚΙΣΜΟΣ

- "Μια κοινωνία προσηλωμένη αποκλειστικά στην *ύ λ η*, δεν έχει ανάγκη γλώσσας που εκφράζει το *π ν ε ύ μ α*". (Βήμα, Εφ. 20.10.91, Β4)
- "Η πολυαίωια παρουσία του ελληνισμού πάνω στα δώθε ή εκείθε του Αιγαίου χώματα έφτασε να καθιερώσει μιαν ορθογραφία, όπου το κάθε ωμέγα, το κάθε ύψιλον, η κάθε οξεία, η κάθε υπογεγραμμένη δεν είναι παρά ένας κολπίσκος, μια κατωφέρεια, μια κάθετη βράχου πάνω σε μια καμπύλη πρύμνας πλεούμενου, κυματιστοί αμπελώνες, υπερθυρα εκκλησιών... Είναι μια γλώσσα με πολύ αυστηρή γραμματική, που την έφκιασε μόνος του ο λαός, από την εποχή που δεν πήγαινε ακόμη σχολείο. Και την τήρησε με θρησκευτική προσήλωση κι αντοχή αξιοθαύμαστη μέσα στις πιο δυσμενείς εκατονταετίες. Ωσπου ήρθαμε εμείς με τα διπλώματα και τους νόμους, να τον βοηθήσουμε. Και σχεδόν τον αφανίσαμε."

Ε. ΕΜΕΙΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΛΛΟΙ (ΠΟΛΕΜΙΚΕΣ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ)

- "Καθημερινή" (30.12.94, 1): "ΘΕΣΗ Μ Α Χ Η Σ ΓΙΑ ΤΗ ΓΛΩΣΣΑ"
- "Σημειώνω ένα άλλο φαινόμενο γλωσσικής *σ υ ν θ η κ ο λ ό γ η σ η ς*. [...] παραχωρούμε στην ξένη γλώσσα ελληνικότητες εκφράσεις, που τις κηρύσσομε ευπρόσδεκτες μεν, οθνείες όμως. [...] Για πολλές απ' αυτές θα διαφωνούσα μη δεχόμενος γλωσσική *μ ε ι ο δ ο σ ί α* σ' αυτή την έκταση. Ενδεικτικά αναφέρω: 'Κύκναιο άσμα'. Δεν έχει προέλευση γαλλική. Είναι αρχαιοελληνική". (Οικονομικός Ταχυδρόμος, Εφ. 4.10.90, 49)
- "εκστρατεία", "σταυροφορία", "κινητοποίηση για τη γλώσσα",
- "να *π ο λ ε μ ή σ ο υ μ ε* τους κινδύνους για τον εκφυλισμό της γλώσσας". (Καθ. Εσ. 12.9.92, 9)
- "μία *σ ω σ τ ι κ ή* *σ τ α υ ρ ο φ ο ρ ί α* στην οποία να *σ υ σ τ ρ α τ ε υ θ ο ύ μ ε* όλοι όσοι έχουμε μεράκι με τη γλώσσα μας [...], μόνιμα όλοι *ο ρ γ α ν ω μ έ ν ο ι*, σε φορέα ή φορείς κατάλληλους, με επιστημονική διαφωτιστική, αλλά και με αντίστοιχη *α γ ω ν ι σ τ ι κ ό τ η τ α*". (Καθ. Εσ. 13.12.94, 12)

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΣ ΕΧΘΡΟΣ:

- "λέξεις ξένες ή ξενόφερτες καθαρώς βαρβαρισμοί [...] δολοφονούν την γλώσσα". (Καθ. Εσ. 12.9.92, 9)
- "Συμφωνώ μαζί σας για τους κινδύνους που απειλούν τη γλώσσα μας από το 'ελληνοαγγλικό γλωσσικό ιδίωμα' που καταταλαιπωρεί τ' αυτιά μας". (Καθ. Εσ. 13.2.92, 9)
- "Στις ημέρες μας, που η χιονοστιβάδα των ξενόγλωσσων όρων τείνει να αφελληνίσει την γλώσσα μας". (Βήμα, Εσ. 8.4.90, 13)
- "Δεν κινδύνεψε, λοιπόν, η γλώσσα μας στο διάβα των αιώνων από τους κατακτητές. Κινδυνεύει, όμως, σοβαρά από την εισβολή ξένων γλωσσών, που τείνουν να κατακτήσουν το πανελλήνιο". (Καθ. Εσ. 13.10.92, 8)
- "Φθάνει που στον δρόμο όπου σταθείς ακούς γύρω σου Πολωνέζικα, Αλβανικά και όλες τις γλώσσες της Αραβίας τουλάχιστον *ας* ακούμε σωστά Ελληνικά από εμάς τους Έλληνες και από τις εφημερίδες μας". (Καθ. Εσ. 12.9.92, 9)

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΕΧΘΡΟΣ:

- "εδώ και κάμποσα χρόνια πριν, οι δήθεν διανοούμενοι [...] την υποβάθμισαν [την ελληνική γλώσσα] εις γλώσσα σολοικισμών και βαρβαρισμών". (Καθ. Εσ. 8.8.90, 7)
- "[για τη γλώσσα ευθύνες έχουν οι] μαγαζάτορες και επιχειρηματίες με φραγκολεβαντίνικες επιγραφές, με λατινικούς χαρακτήρες, κομπιουτερατζήδες που δεν κουράστηκαν ούτε ένα λεπτό να μεταφράσουν ή έστω να ελληνοποιήσουν το λεξιλόγιό τους, πλαστικοί 'διανοούμενοι' και μεταμοντέρνα τσόκαρα". (Απογευματινή της Κυριακής, Εφ. 1.1.95, 13)
- "Η κρίση συμπληρώνεται και αναγλυφοποιείται με τις *γ λ ω σ σ ι κ έ ς α τ α σ θ α λ ί ε ς τ ω ν μ έ σ ω ν μ α ζ ι κ ή ς ε ν η μ έ ρ ω σ η ς* και τη γλωσσική πενία, μάλιστα την προκλητική αδιαφορία των *ν έ ω ν* για την ποιότητα και την ποσότητα της γλωσσικής τους επικοινωνίας... Μήπως, όμως, αυτή η λεξιπενία είναι καρπός της ιδεολογίας της ευκολίας και καθρέφτης μιας εσωτερικής γύμνιας;" (Μεσημβρινή, Εφ. 19.2.90, 16).
- "Συνολικά ο λόγος των σίριαλ είναι πολύ καλύτερος από τον *λ ό γ ο τ ο υ σ υ ν ό λ ο υ τ ο υ π ο λ ι τ ι κ ο ύ φ ά σ μ α τ ο ς* της χώρας, στον οποίο επικρατεί η περίζυγη γλώσσα και η γλώσσα-κασέτα που παραπέμπει από το τίποτα στο πουθενά". (Απογευματινή, Εφ. 25.9.93, 32)
- "Επόμενο είναι τα *ν έ α π α ι δ ι ά* να περιορίζουν τον εκφραστικό τους κόσμο σε νεοκορακίστικα της συμφοράς του τύπου "παμ-πλατεία" (προφέρεται μακρόσυρτα και με τη μύτη)". (Βήμα, Εφ. 16.5.93, Α56)

ΤΟ ΑΡΡΑΓΕΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΜΕΤΩΠΟ:

- "συσπείρωση για τη γλώσσα", "όλοι μαζί για τη γλώσσα"
- "εμείς τι κάνουμε; Προσέχουμε (τη γλώσσα μας) για να (την) έχουμε; [...]" Το ερώτημα, όμως, είναι τι γίνεται όταν καταρρέει το *εσωτερικό μέτωπο*". (Καθ. Εφ. 8.1.95, 4)
- "Οι όποιες κραυγές λοιπόν πρέπει να συναντηθούν *και με θεσμικές αναζητήσεις* για να μην καταντήσουν ... βοές εν τη ερήμω". (ΚΕλ. Εσ. 15.1.95, 46)
- "Όλων μας, όμως, οι φωνές *ενωμένες* και ημών των απλών πολιτών και των ταγών του πνεύματος και της πολιτείας [...] μπορούν και πρέπει να αποσοβήσουν αυτό το "άτοπο" και άδικο που μελετάται...". (Καθ. Εσ. 13.1.95, 12)

ΚΟΙΝΗ ΓΛΩΣΣΑ:

«ενιαία γλώσσα»
«καθαρή γλώσσα»
«ισότητα»
«αμοιβαιότητα»
«καταλληλότητα» (νόρμα)

ΚΑΘΑΡΙΣΜΟΣ:

ΞΕΝΟΦΟΒΙΚΟΣ στο ερέθισμά του
ΣΥΝΤΗΡΗΤΙΚΟΣ στην αντίδρασή του
ΑΝΑΔΡΟΜΙΚΟΣ στις επιλογές του
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΣ στην εφαρμογή του
ΑΣΥΝΕΧΗΣ στις εκδηλώσεις του
ΗΠΙΟΣ στην έντασή του.

ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΕΣ-ΑΝΤΙΛΗΠΤΙΚΕΣ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ:

Γενικότατη σύμβαση:

- Ότι η γλώσσα περιλαμβάνει ένα «εσωτερικό» και ένα «εξωτερικό».
- Ότι το «εσωτερικό» είναι ενιαίο, ομοιογενές, κανονισμένο/συστηματικό, καθαρό.
- Πως ό,τι βρίσκεται στο «εξωτερικό» είναι ξένο, εσφαλμένο, χαώδες, άναρχο, ακάθαρτο.

Η ίδια διχαστική λογική επιτρέπει τη διαμόρφωση αντιλήψεων για την κοινότητα της γλώσσας:

- Ότι τα όρια της γλώσσας συμπίπτουν με τα όρια της γεωγραφίας της.
- Ότι στη γλώσσα υπάρχει ένα πνεύμα, το «πνεύμα της γλώσσας».
- Ότι το πνεύμα της γλώσσας είναι το πνεύμα του έθνους.
- Ότι το πνεύμα του έθνους είναι η μοναδικότητά του.
- Ότι η μοναδικότητα των «ανάδελφων» εθνών είναι η ανωτερότητά τους.
- Ότι οι ξένες γλώσσες είναι «βάρβαρες» ή εχθρικές, όπως τα έθνη.

Συναφείς αντιλήψεις για τη γλωσσική αλλαγή:

- Ότι η γλώσσα φθείρεται και παρακμάζει.
- Ότι τώρα γίνεται κακή χρήση της γλώσσας.
- Ότι οι παλιότερες μορφές της γλώσσας είναι και καλύτερες.

Αντιλήψεις για τη γλωσσική ποικιλία:

- Ότι όλα είναι μια γλώσσα [«εσωτερικό»] ή καμία [«εξωτερικό»].
- Ότι όποιοι μιλάνε διαφορετικά, οι νέοι λ.χ., μιλάνε άλλη γλώσσα ή μουγκρίζουν.
- Ότι οι γλώσσες δεν πρέπει να έρχονται σε επαφή και ν' αλληλοεπηρεάζονται, ούτε οι αλλόγλωσσοι.

Αντιλήψεις για τη γραφή και την έκφραση:

- Ότι γλώσσα = γραφή.
- Ότι η γλώσσα είναι κυρίως λέξεις και — και όχι: γραμματική ή έκφραση.
- Ότι άλλες λέξεις είναι καλές [λέξεις στο «εσωτερικό»] και άλλες κακές [στο «εξωτερικό»]. Κακές είναι οπωσδήποτε οι «εξωτερικές» λέξεις, δηλ. οι δάνειες ή «ξένες».
- Ότι τα λεξικά δεν λένε ό,τι δεν λέγεται («Βούλγαροι»).
- Ότι πρέπει να υπάρχουν κανόνες, για να μη λέμε ό,τι δεν λέγεται.
- Ότι οι κανόνες πρέπει να είναι αυστηροί, δεσμευτικοί για όλους, κρατικοί.

Κ.Ο.Κ.
